

Maskulinitetsforståelser, gjerningspersoner og ofre

Krim 2917/4917

22.02.11

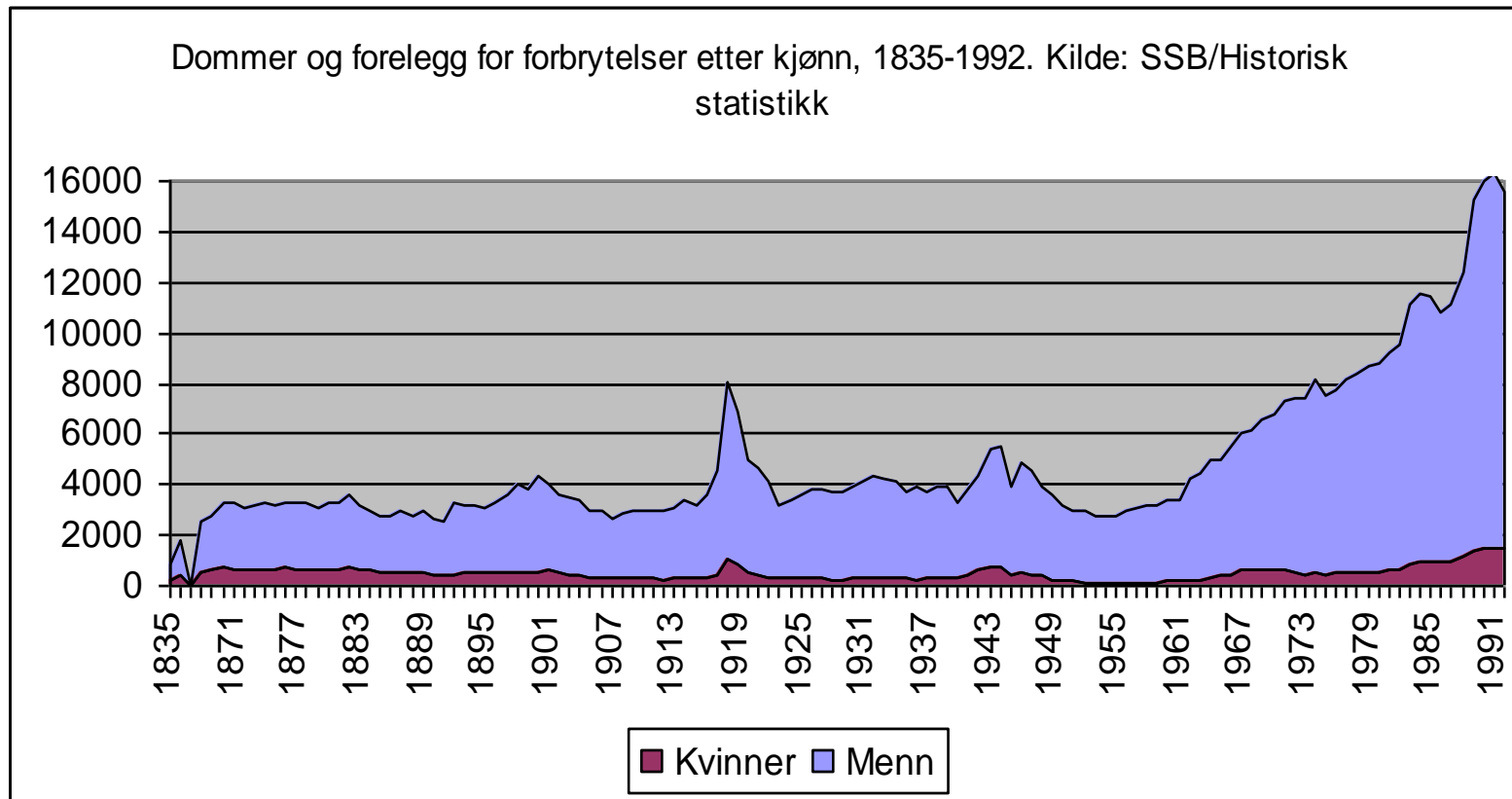
Thomas Ugelvik

Forelesninger V2011

- 22.02: Maskulinitetsforståelser, gjerningspersoner og ofre
- 01.03: Fengsler og andre institusjoner i et kjønnsperspektiv, med vekt på menn

(Registrert) kriminalitet = menns kriminalitet

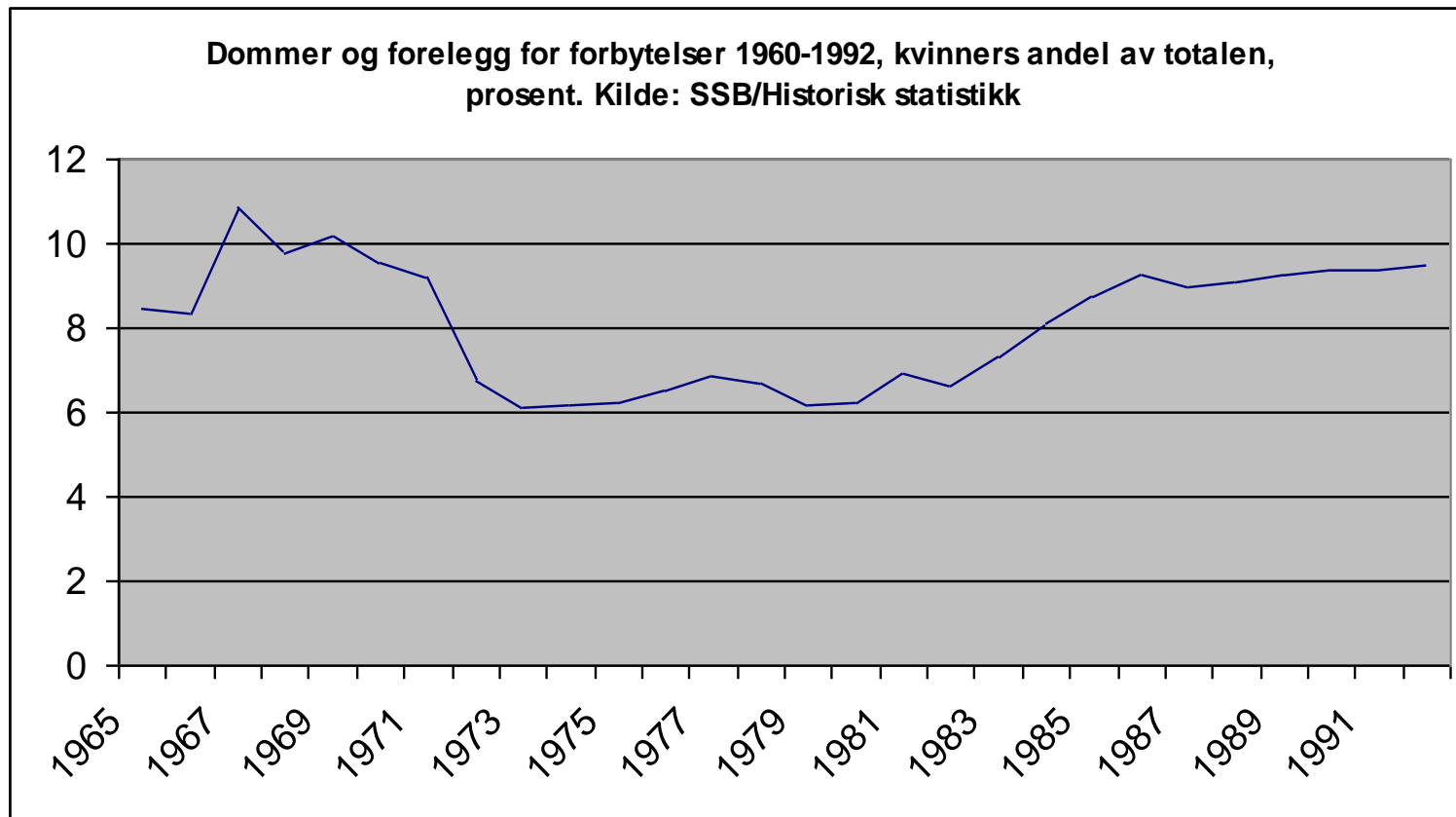

Registrert kvinnekriminalitet

- Har alltid vært lavere enn registrert mannskriminalitet.
- Andel av *reaksjoner*: 1864: 23,1 %, 1959: 5,7 %
- *Kvinneandelen* var generelt jevnt synkende

Kvinneandelen 1960-1990: relativt stabil

Mot i dag: relativ økning

- Utover på 90-tallet og frem mot i dag har kvinneandelen igjen økt noe. I tallene for 2007 utgjør *reaksjoner* mot kvinner 19 % av det totale antallet. Vi er dermed nærmere toppen i 1864 (23,1 %) enn bunnen i 1959 (5,7 %).
- Men likevel stor mannsdominans – menns lovbrudd er mer varierte og grovere.

Hva er kvinnekriminalitet

- Underslag: 31,3 %
- Dokumentfalsk: 25,8 %
- Bedrageri og utroskap: 26,8 %
- Forbrytelse mot lov om legemidler: 23,1 %
- Naskeri: 47,8 %

(Tall fra 2001)

Hva er det ved kvinner som gjør at de kontrolleres relativt sjeldnere (men oftere nå enn før?) enn menn av det formelle kontrollapparatet?

Hvorfor?

- Historisk forklaring: Den mannlige lovbrøyer er kalkulerende, rasjonell og utspekulert. Den kvinnelige lovbrøyer er ustabil, følelsesstyrt og uforutsigbar. Menn styrer seg selv i forhold til sine omgivelser, kvinner styres av kroppens mange luner. Menn som bryter loven har vært et juridisk problem, kvinner som bryter loven har vært et helseproblem.
- Lombroso og Ferrero så kvinnelige lovbrøyttere som et maskulint avvik fra den naturlige kvinnelighet. Normale kvinner kjennetegnes ved manglende seksuell appetitt, sterk kjærlighet for barn og frivillig underkastelse under mannen i ekteskapet. Hvis noen av disse kjennetegnene mangler er det mye som tyder på at man har med *en født kriminell kvinne* å gjøre.

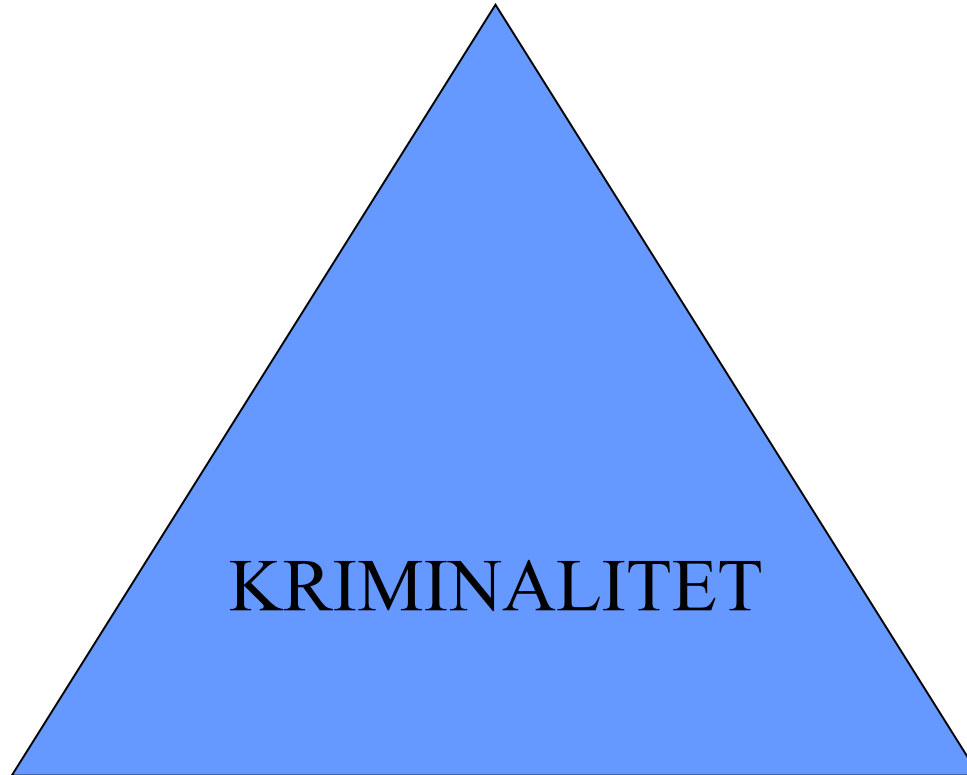

Kjønnsesifikke forklaringer

- Spørsmål 1: Hva er det ved kvinner som gjør at de kontrolleres relativt sjeldnere (men oftere nå enn før?) enn menn av det formelle kontrollapparatet?
- Spørsmål 2: Hva er det ved menn som gjør at de kontrolleres relativt oftere enn kvinner av det formelle kontrollapparatet?

Handling

Lov/norm

Håndhevelse/kontroll

Lovgivnings-/håndhevelsesnivå

- Kontrolleres kvinner mindre enn menn? Det kjønnsesifikke ligger i graden av kontroll.
- Kontrolleres kvinner på andre måter enn menn? Det kjønnsesifikke ligger i formen for kontroll.
- Endring av spesielle lovbruddskategorier. Endringer i kategorien "sedelighetskriminalitet" (andel kvinnelig gjerningsperson: 1860: 62 %, 1976: 1 %)
- Høigård: "Når kvinneandelen av et lovbrudd nærmer seg mannsandelen blir lovbruddet avkriminalisert, nedkriminalisert eller omkriminalisert"

Handlingsnivå

Kjønnsrolleteori:

- Menns kriminalitet og kvinners ikke-kriminalitet kommer av ulikheter i kjønnsrollene.
- Kriminelle kvinner er dobbelt avvikende.
- Høigård: Kvinner vil ikke begå et lovbrudd i stor skala før forkastelsesgraden er lav nok.

Handlingsnivå

Deltakelsesteori

- Forandringer i menns og kvinners kriminalitet over tid kommer av endringer på nivå av praksis.
- Flere muligheter skaper mer kriminalitet. Eksempelet bilkjøring – du må sitte bak rattet for å kjøre for fort.
- Christie: Større kvinnelig deltakelse vil føre til mer kvinnelig kriminalitet.
- Heri ligger uenigheter mellom Høigård og Christie – relasjonen mellom deltakelse og kjønnsrolle.

Hva er det ved menn som gjør at de kontrolleres relativt oftere enn kvinner av det formelle kontrollapparatet?

Lov- og håndhevelsesnivå, menn

- Det motsatte er selvsagt også rett: lover og håndhevelse av lovene er tilpasset den mannlige lovbryster på forskjellige måter.

Mannlig kriminalitet, menn i kriminologi

- Mannlighet er statistisk sett den beste prediktoren på kriminalitet.
- Kriminologer har ikke (inntil nylig) vært opptatte av mannlighet.
- Vi har studert kvinner som kjønn, og menn som klasse.
- Jf. West og Zimmerman: kriminalitet som verktøy til å *gjøre mannlighet*.

Hegemonisk maskulinitet

- Connell: menn påvirkes av forholdet/hierarkiet mellom forskjellige maskuliniteter.
- Hegemonisk maskulinitet: den i en bestemt kontekst opphøyde og verdsatte maskuliniteten som dermed og samtidig er med på å videreføre menns overordning over kvinner.
- Medvirkende maskuliniteter er med på å underbygge hegemoniet – patriarkatets gevinster.
- Protestmaskulinitet/opposisjonsmaskulinitet utvikles i motsetning til dette hegemoniske bildet – overordning fra en underordnet posisjon, med illegitime ressurser (kriminalitet).
- Opposisjonsmaskulinitet er et svar på en vanskelig situasjon, en opposisjonsmaskulinitet som plukker opp temaer fra den hegemoniske maskuliniteten, men omformer dem i en fattigdomskontekst

Interseksjonalitet

- Det er på denne måten umulig å analysere arbeiderklassemaskuliniteter på en måte som ser dem både som *arbeiderklasse*maskuliniteter og *arbeiderklasse*maskuliniteter.
- I stedet for å se kjønn, etnisitet og sosial klasse som atskilte størrelser, blir de gjensidig avhengige prosjekter = interseksjonalitet.

Mannliggjøring og umannliggjøring som dialektisk prosess

- Connell legger vekt på at hegemoniske former for mannlighet etablerer seg i og gjennom utstøtelsen av andre (marginale) mannligheter.
- Slike prosesser oppleves som felles for "alle" kulturer, selv om det konkrete innholdet vil kunne være svært forskjellig.
- Den andre (implisitte) siden av dette argumentet er frykten for umannligheten. Her ligger streben etter den hegemoniske maskuliniteten og frykten for å falle nært knyttet til hverandre.

Kolnar: vold og mannliggjøring

- Lekkasje i kjønnnet
- Krenket/frastjålet kjønnskapital
- Fra samfunnets ståsted: mannlig voldspotensial nødvendig – samtidig som mannen også må fungere i sivile sammenhenger: den mannlige voldsbalanse.
- Mannen trues med å sendes ut i periferien, vold (kriminalitet) kan bli en måte å finne veien tilbake til sentrum

Kolnars landskap

- Kolnar skaper et metaforisk kulturelt maskulint landskap med et sentrum og marginaliserte periferiområder.
- Den sentripetale volden er den volden som bekrefter maskulinitet i en bestemt sammenheng. Den sentripetale volden kan brukes til å konstruere en mannlighet som er offentlig godkjent og sanksjonert.
- Den peripetale volden er voldsformer som er marginalisert på ulike nivåer. Dette er vold som ikke er offentlig sanksjonert - den er i de fleste tilfeller straffbar. Den kan likevel oppleves som en løsning på en presset mannlighet. Den peripetale volden knyttes til umannlighet (feighet, ondskap, æreløshet, osv).

Generelle og lokale kontekster

- Den peripetale volden knyttes til umannlighet (feighet, ondskap, æreløshet, osv), men den kan være umannliggjørende i en videre sosial kontekst og manliggjørende i en mer lokal kontekst, altså både peripetal og sentripetal samtidig.
- Det som på kort sikt fungerer sentripetalt kan vise seg å bli peripetalt.

Mannlighet, sentrum, periferi

Hvorfor er det så få jenter i graffiti-miljøet?

- Høigård: forklaringer på forskjellige nivåer:
- Forskjellige kjønnsroller: jenter er sosialisert til å være mer lovlydige enn gutter, kjønnsrollene beskytter dem.
- Menns strukturelle overordning over kvinner i samfunnet, sett i forhold til klassestruktur.
- Spesielle forhold ved graffitikulturen.

Kjønn+klasse

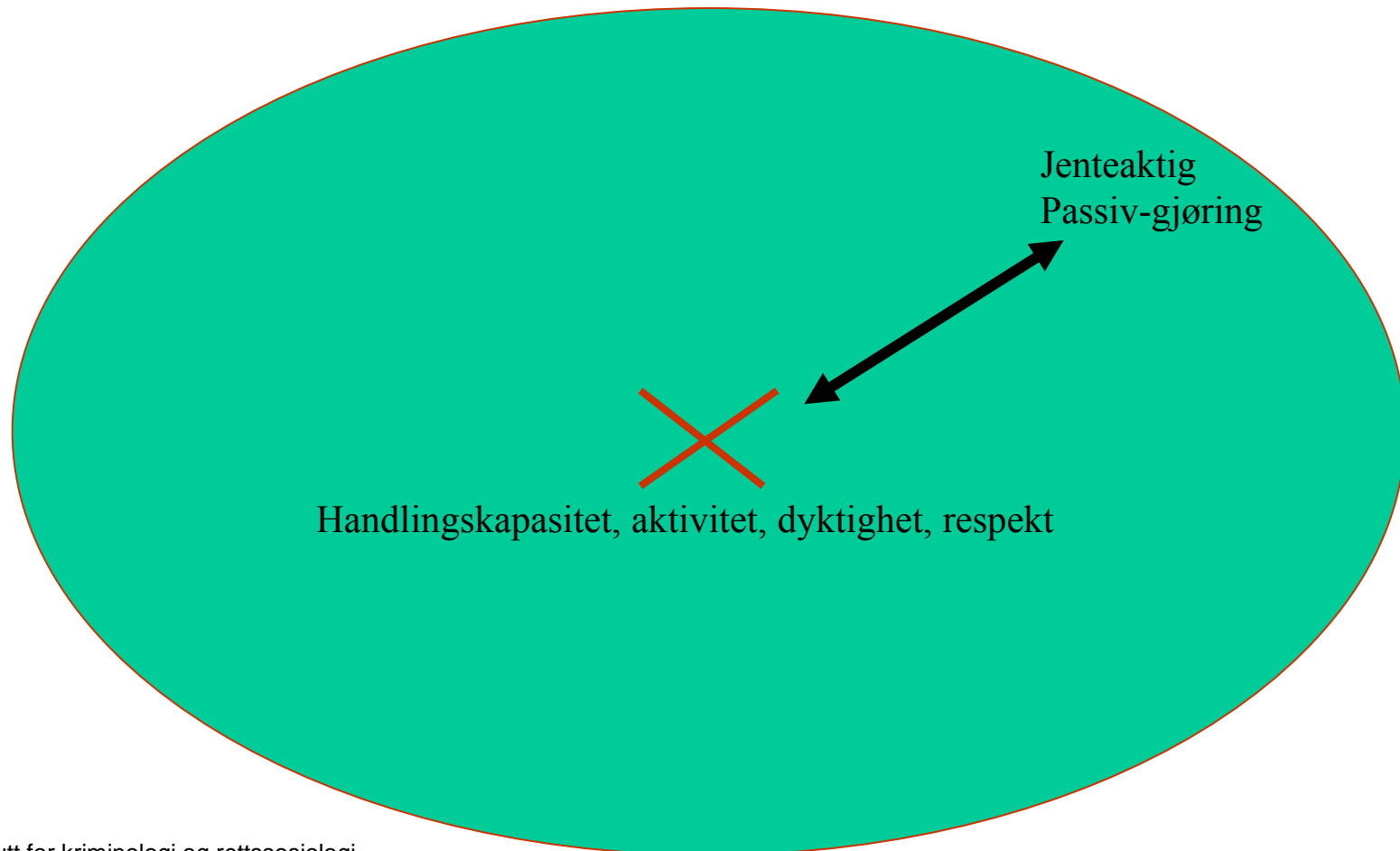
- Problemet for arbeiderklassens menn er å gjøre overordning fra en underordnet posisjon.
  - En faktisk strukturell underordning
  - En forventning til kjønnen overordning
  - Graffitikulturen (Høigård) kan i bestemte sammenhenger tilby en løsning på dette problemet - en måte å gjøre overordning likevel. Jf. Connells begrep "protestmaskulinitet"/interseksjonalitet.

Kjønn+lokal (sub)kultur

- Homohets
- Dårlige kvinnebilder, lite inkluderende for jentene
- Det kan synes som om det som er positivt (sentripetalt) for guttene, er det gjennom å undertrykke kvinner også lokalt.
- Gevinsten er tilpasset guttene – respekten som vinnes er ikke tilpasset spesifikt kvinnelige dyder. Hvis de gjør det bra, får de respekt, men på en måte som samtidig bidrar til å fjerne dem fra tradisjonelle kvinnydyder.

Graffiti-kulturen som Høigård beskriver

Prieur: respekt og samhold

- Problematiserer sammenhengen mellom kriminalitet, kjønn og kultur.
- Er unge innvandrer menn mer kriminelle enn unge menn uten slik bakgrunn?
  - Har unge innvandrer menn en annen kjønnskultur enn unge ”norske” menn?
  - Er det noen sammenheng mellom kjønnskultur og kriminalitet?

Innvandrerkriminalitet

- Innvandrere er overrepresentert, men lite.
- Selvrapportert oppgir norske mer enn innvandrere (unntatt vold)
- Prieur konkluderer med at det finnes en liten, men hardt belastet gruppe av "byvankere" som står for mye kriminalitet. Prieur antar at gruppen som er hardest belastet relativt sett er større blant innvandrerunguttene enn blant de norske guttene.

Forklaringer på innvandrerkriminealitet

- Dette kan ha med diskriminering å gjøre
- Dette kan ha med sosial klasse å gjøre
- Dette kan ha med synlighet for politiblikket å gjøre
- På denne måten kan innvandrerbakgrunn kobles til kriminalitet, uten omveien om en særegen innvandrerkjønnskultur. Blir det noe igjen?

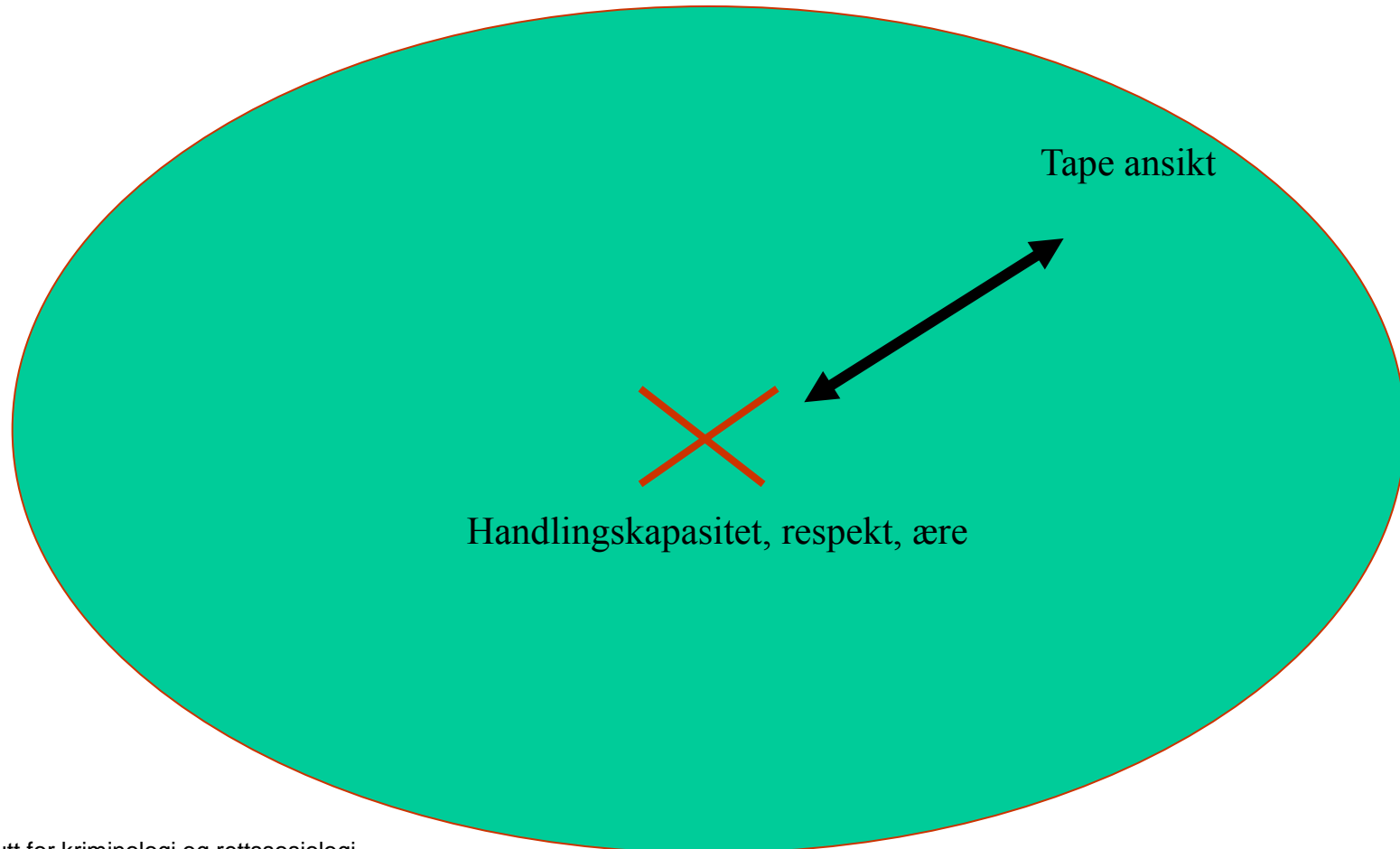

Kriminell kjønnskultur?

- Prieur finner en del problemer i ungdommenes historier som kan knyttes til kjønn og seksualitet, og som har bakgrunn i ungdommenes kultur. Jenter som ikke vil eller ikke får lov til å gifte seg, gutter som har hemmelige norske kjærester, osv.
- En sammensatt kultur, en genuint ny situasjon der norske elementer, innvandrerelementer, gangsta-elementer fra film og musikk, osv blandes til en maskulin kultur som i stor grad handler om å unngå å tape ansikt.

Priurs innvandrerkjønnskultur

Åkerstrøm: Coola offer

- Mannen som offer for vold – mindre kjent figur i kulturen (om enn ikke på legevakten). Hvordan balansere en offerrolle og mannlighet samtidig?
- Spørsmålet ”er du eller er du *egentlig* et voldsoffer?” er ikke relevant her. ”Voldsoffer” som sosial kategori bærer med seg flere betydninger enn bare en person som har vært utsatt for vold, det er en meningsmettet kategori, disse ”ekstrameningene” truer med å ”smitte over på” personen det gjelder.

Mannlighet vs. offerstatus

- Mannlighet: være sterk, ikke bakke, aktiv, kompetent, motstå press
- Offerskap: miste kontrollen, å bli skadet av andre uten å kunne gjøre noe med det
- Mannlighet og offerstatus kan forstås som motsatte bevegelser – eller offerstatus som peripetal for mannlighet.
- Åkerstrøm beskriver det som kan kalles mennenes *mannlighetsarbeid* i gjenfortellingen av voldshendelsen.

Mannlighetens dilemma

- Skildring av voldsmannens provokasjoner og initiativ peker mot en offerrolle = skam
- Skildring av motstand og forsvar = mannlighet, styrker egen kompetanse og kapasitet
- Problemet mennene har: å klare å fortelle om begge disse (relaterte) elementene *samtidig*.

Løsningene hos Åkerstrøm

- Motopartens initiativ = jeg er uten skyld.
- Motpartens rolle dempes så – ”Så fikk man en flaske i hodet” = dempet offerrolle
- Om man ikke slåss tilbake, er det fordi motstanderen er for ustabil/gal/ruset = jeg er en som holder hodet kaldt og normalt sett hadde man slått tilbake
- Å både tone ned og dramatisere sine skader, via fortellinger om hva vitnene sa = skadene var store, men jeg lot meg ikke merke med det = det er ikke vits å synes synd på meg, jeg er ikke en sånn som trenger hjelp og medlidenhet.
- Dette gjelder også ifht politiet. Om man politianmelder, må det forklares (”rett skal være rett, syns jeg”).
- Latterens rolle, latteren demper det sagte, latteren betyr at man ikke var redd, men distansert og kompetent.

Kolnar + Åkerstrøm

